

Andreja Žele

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana

O predpnsk(oobraziln)ih glagolih v slovenščini

Prispevek na slovenskih zgledih načinja vprašanje predpnsk(oobraziln)ih vrednosti pri glagolih in soodvisnosti med predpnskimi oz. predpnsko-pripnskimi obrazilnimi morfemi in predložnimi morfemi pri glagolih – slednje, tj. soodvisnost med glagolskimi obrazilnimi in predložnimi morfemi, se odraža v razporeditvi vidskosti, faznosti in prislovnosti.

Based on examples in Slovene the paper deals with the question of prefixal-formative values in verbal prefixed derivatives and the interdependence between prefixal formatives and prepositional morphemes in verbs. This interdependence is reflected in the distribution of aspectual, phasal, and adverbial features between prefixal formatives and prepositional morphemes.

Soodvisnost med predpnsko-pripnskimi obrazilnimi morfemi in predlogi kot predložnimi morfemi pri glagolih se odraža v razporeditvi vidskosti, faznosti in prislovnosti med glagolske obrazilne in predložne morfeme, tako da so vidskost,¹ faznost in prislovna usmerjenost v predpnsko-pripnskem obrazilnem delu, predložni morfem glagola pa izraža prislovna razmerja.²

Ta obravnava glagolskih predpnsk(oobraziln)ih tvorjenk se s skladenjskopomenskega in skladenjskobesedotvornega vidika osredinja na: (1) besedotvorne podvrste oz. pomensko- in skladenjskopodstavno utemeljene različice predpnsk(oobraziln)ih tvorjenk s spremno vidskostjo, (2) razvrstitev sestavin pri dvo- ali večmorfemskem obraziljenju predpnsk(oobraziln)ih tvorjenk in na (3) vzajemno vplivanje in soodvisnost sestavin znotraj obrazilno-predložnih razmerij pri predpnsk(oobraziln)ih glagolih.

¹ Z vidika očitne težnje vseh glagolov po vidski parnosti ali vsaj po vidskem nasprotju predpone kot pomenonosne in besedotvorne prvine uvajajo vidska nasprotja; in zaradi nezmožnosti nekaterih glagolov, kot *igrati, piti, peti, pisati, brati* ipd., tvoriti sinonimni vidski par, kot spremstveno sestavino vključujejo še dovršnost (A. V. Isačenko 1960: 140, 166, 173, 175).

² Med drugimi npr. P. Piper (²2001) tudi s povzemanjem tujih in domačih relevantnih ugotovitev opozarja na človeško jeziko(slo)vno koncepcijo v prvi vrsti prostora in na posledično oblikovanje in izražanje (z besedo kot prostorsko metaforo) t. i. jezikovne slike konkretne in abstraktne prostorske oz. jezikovne prostorske – tj. na prehajanje od konkretne horizontalnosti do abstraktne vertikalnosti v smislu prostorske – pripadnost – lastnost, npr. *stati pred njim, priti pred njim, biti po uspehu pred njim, odskočiti od tal, odskočiti od včeraj, odskočiti od veselja*, kar kaže tudi na visoko izomorfemskost različnih prostorskih izrazov kot t. i. prostorskih metafor in v njih opozarja še na posledično izofunkcionalnost prostorskih pomenskih kategorij s časovnimi, vidskimi, svojilnimi idr. kategorijami. Pri nas o tem največ A. Bajec 1959: 9, A. Vidovič Muha 1993: 164n in M. Merše: 1995.

1 S skladenjskopomenskega in skladenjskobesedotvornega vidika se predponsk(o-obraziln)e tvorjenke v slovenščini lahko delijo na besedotvorne podvrste oz. pomensko- in skladenjskopodstavno utemeljene različice:³

(a) glagolske sestavljenke kot predponskoobrazilne modifikacijske tvorjenke s predponskim obrazilom (s pretvorbno vrednostjo prislova v skladenjski in pomenski podstavi, tudi faznost je časovnoprislovna), npr. *prebosti, predelati, preplačati, pocin-gljati, obzidavati, razdati, priklicati, doklicati, steči, umiriti, zajokati*;

(b) glagolske izpredložne (predponskoobrazilne) tvorjenke, ki so tudi (vsaj drugotno) modifikacijske (predponsko obrazilo je samo enakoizrazno s skladenjsko- in pomenskopodstavnimi predložnimi morfemi v frazeološkem glagolu),⁴ npr. *izvleči, nadgraditi, podmazati, pobarvati, odpoklicati* ipd. Ravno pri izpredložnih tvorjenkah se lahko potrjuje trditev (prim. A. Bajec 1959: 9), da se iz iste starejše oz. prvotnejše »preverbalne rabe« razvijeta predponsko obrazilo (z usmerjenostjo glagolskega dejanja) in predložni morfemi (s prvotno prostorskim/časovnim razmerjem glagolskega dejanja);

(c) izpredložnozvezne izpeljanke (z dovršnim predložnim glagolskim primitivom npr. 'dati v roke / v knjigo / v račun', 'narediti do konca', 'izraziti v besedi / v pesmi' v skladenjski podstavi), v predponsko-priponskem obrazilu je vključena faznost, zaradi pretvorbe predloga iz skladenjske podstave v predpono pa se prislovna (prostorsko-časovna) vrednost v smislu prislovne usmerjenosti in razmernosti porazdeli med predponsko-priponskim obrazilom in predložnim morfemom, npr. *dokončati, vročiti, vknjižiti, vračunati, ubesediti, upesniti, predpasati, podceniti, pokrpati, popackati, razdeliti, obdavčiti, nadzidati; ukalupiti se v povprečje, včlaniti se v skupino sedmih, vprogramirati makroukaze v notranji makrorom, vtiriti koga v dejavnost*;

(c1) izpeljanke s potencialno čistovidsko predpono (kot pretvorbo skladenjskopodstavnega 'narediti novo', 'postati molčec' ipd.), npr. *obnoviti, obmolkniti, osamiti, osvežiti, poveljčati, zaceliti, zakrpati, začrtati*. Tovrstne izpeljanke so še najbolj čistovidske.⁵

³ V smer natančnejše opredelitve besedotvornih vrst v slovenščini kaže že članek J. Toporišiča, Sestavljenke in izpeljanke iz predložne/proklitične podstave v knjižni slovenščini, SR 21/1, 1973; isti avtor še dopolnjuje svoje ugotovitve v kasnejših razpravah (1996; 2000); problemsko pa J. Toporišiča dopolnjuje A. Vidovič Muha z razpravami (1988; 1993; 2000), ki so upoštevane v tej delitvi.

⁴ A. Bajec (1959: 9) povzema, da je preverbalna raba starejša od prepozicionalne, vendar tudi, da ko se je prvotni pomen v predponah oz. predponskih obrazilih postopoma izgubljal, ga je bilo lažje razbrati iz predložne rabe.

⁵ A. V. Isačenko (1960: 155, 159) govori o večji ali manjši stopnji pomenske izpraznjenosti oz. abstraktnosti predpon oz. predponskih obrazil v slovanskih jezikih. O čistovidskosti oz. o perfektivizaciji s prefiksi *o-*, *po-*, *na-*, *iz-*, *z-/s-* pri Slovencih piše F. Ramovš (1952: 126), A. Bajec (1959: 21) pa o »goli perfektivizaciji« in o »obledelem prvotnem pomenu«. O tem tudi F. Jakopin (1966: 177, 179): Toda vsa osnovna glagolska dejanja niso takšna, da bi prišla do izraza krajevno determinirajoča vloga preverbov, se je včasih adverbialna vsebina prefiksov na ta način približala ničli /.../ 179: »navidezno čisto aspektno razmerje«, npr. *boljšati – izboljšati*, in navsezadnje možnost sinonimije, npr. *boljšati – izboljševati*, kar se recimo potrjuje tudi v

Z vidskega vidika in v okviru izpeljank tipa c) je npr. *obeliti*, *očistiti* < ‘narediti belo, čisto’ bolj čistovidsko kot npr. *počistiti* < ‘narediti čisto po (čem), *pobeliti* < ‘narediti belo po (čem)’ ipd. O stopnji čistovidskosti odloča tudi pomenje določenega glagola v konkretnem jeziku. Čistovidskost tudi ne bi smela spremeniti glagolske predložne rabe.

Z vidika obrazilno-predložnih razmerij med prislovnostjo, faznostjo in vidskostjo je dobro poudariti že znano spoznanje, da besedotvorno-skladenjske vloge vida še niso vsestransko pojasnjene (prim. F. Bezljaj 1948, A. V. Isačenko 1960).

Glede na stopnjo pomensko-skladenjske osnovne relevantnosti predponsk(oobraziln)ih sestavin s pretvorbnega vidika delimo glagolske predpanske tvorjenke na (1) predponsk(oobraziln)e z okoliščinskimi (predvsem prostorskimi in časovnimi, redko vzročnimi) in vrstnostnimi prislovi v pomensko-skladenjski podstavi in na (2) predponsk(oobraziln)e s samo modifikacijskimi oz. razvijajočimi prislovi načina oz. lastnosti in mere (količine oz. stopenjskosti).⁶ Glede na to, ali predpanska obrazila oz. predpone s podstavno prostorsko-časovno pretvorbno vrednostjo določeno korensko oz. besedotvornopodstavno sestavino glagolske predponsk(oobraziln)e tvorjenke (a) samo poudarijo ali pa (b) glagolskim besedotvornopodstavnim sestavinam dodajo novo prostorsko-časovno sestavino, ločujemo predpanska obrazila oz. predpone, ki nastale glagolske predponsk(oobraziln)e tvorjenke (a) usmerjajo ali pa (b) preusmerjajo in s tem posledično omogočajo tudi bolj raznovrstna predložna razmerja;⁷ medtem ko se predpanska obrazila oz. predpone z lastnostno ali stopenjsko modifikacijsko (pomensko-podstavno irelevantno) pretvorbno vrednostjo omejujejo samo na lastnostne/stopenjske spremembe glagolskega dejanja/doganja/stanja, s tem da ne vplivajo na že obstoječa možna predložna razmerja, temveč jih samo samozadostno zamejujejo. Pretvorbno razmerje med pomensko-skladenjsko in besedotvorno podstavo glagolske tvorjenke izpostavi tudi besedotvornopomenske vloge in vrednosti predponskih obrazil oz. predponkoobrazilnih morfemov – lahko ločujemo predponkoobrazilne tvorjenke s pomensko in vidsko vlogo predpanskega obrazila, npr. *prinesti* (< *nesti*), predponkoobrazilne tvorjenke s samo pomensko vlogo, npr. *doplačati*,

češčini (prim. Mlunice češtiny (MČ) 2 1986: 182); modificiranje način poteka in izvršitev glagolskega dejanja, notranji ustroj glagolskega dejanja. Na možnost čistovidske oz. samovidske pomensko-skladenjske uporabe predponskih obrazil je opozorjeno npr. v češčini (Mlunice češtiny 2 1986: 182) s predponskimi obrazili *o-*, *vy-*, *na-*, *za-*, *z-*, *ze-*, *u-*, *po-* (*omládnout*, *vyléčit*, *napsat*, *zalátat*, *zhrozit se*, *zešedivět*, *uvařit*, *pozlatit*); v ruščini (V. V. Vinogradov 1947: 515, 533–536) so tovrstna predpanska obrazila predvsem *o-/ob-*, *po-*, *s-*, *na-*, *vz-* *u-*, vidski pari pa npr. *krasnet’ – pokrasnet’*, *delat’ – sdelat’*, *pisat’ – napisat’*, *krast’ – ukrast’*, *budit’ – razbudit’* ipd.

⁶ Z vidika relevantnosti sestavine v pomenski podstavi povedi in hkrati tudi glede na konstitutivnost povedi A. Vidovič Muha opozarja tudi na različne stopnje modifikacijske vrednosti (1984: 153), nazadnje in najbolj eksplicitno v Slovenskem leksikalnem pomenoslovju (2000: 36–37).

⁷ Z vidika pomensko-skladenjske in pretvorbne relevantnosti je pomenljivo dodati, da sta v slovenskem jezikoslovju, npr. pri A. Vidovič Muha (1984; 1988: 7–25, 183–186), prostor oz. kraj in čas opredeljena tudi kot besedotvornopomenski sestavini.

zaskočiti, preslišati (nasproti *plačati, skočiti, slišati*),⁸ določene predponskoobrazilne glagole, pri katerih zaradi visoke stopnje prislovne determiniranosti predponski obrazila ohranijo samo faznost, npr. *(po-/za-)muditi se z, (za)riti (se) v, (za)vozlati (se) v, (po-/s-/za-)tlačiti v* ipd.,⁹ in predponskoobrazilne tvorjenke s pomensko vlogo zadnjega predponskega obrazila v večstopenjsko tvorjenem sestavljenem/večmorfemskem predponskem obrazilu,¹⁰ npr. *razprodajati, preprodajati (iz prodajati), doprinesiti (iz prinesiti)*.¹¹ Da je faznost neke vrste časovna usmerjenost, potrjujejo tudi primeri kot *napisati/zapisati/spisati na/v/po* ipd.

Tudi s pomenskoskladenjskega vidika sama vidskost ni odločujoča, temveč je pomembna predvsem kombinacija pomenskih sestavin znotraj posameznega glagola,¹² kar se jasno izraža zlasti pri glagolskih pomenih s široko pomenskoskladenjsko rabo, npr. pri *obračunati z, obstati, odgovarjati (pog.), ostati, odpasti na/za, udariti* (ekspr.), *vreči* (nav. eksp.), *vreči se na/v* ipd. Odločilnost pomenskoskladenjske vloge izražajo tudi primeri kot *Rad zapoje, Eno so zapeli* (poudarjena 'faznost') :

Zapeli so vsega tri pesmi (poudarjena 'celostnost'): *Ob večerih zapojejo* (poudarjena 'ponavljalnost') : *Ta zapoje kar želiš* (poudarjena 'zmožnost').¹³

⁸ Predponski obrazila na dovršniško besedotvorno podstavo imajo pri novonastali tvorjenki zagotovo in predvsem pomensko(spreminjevalno) vlogo, npr. *po-klekniti, po-končati, zapovedati, za-reči, za-skočiti, za-obiti, pre-slišati, do-pasti se, do-povedati, o-šiniti, pri-poročiti, pri-pustiti, s-posoditi, iz-povedati, iz-pustiti, s-končati, u-skočiti, u-pasti* ipd.

⁹ Pri določenih predponskoobrazilnih glagolih pa predponski obrazila ohranijo samo faznost, celotna prislovna vrednost, tj. tako prislovna usmerjenost kot razmernost, se prenese na predložne morfeme – dokaz za to je, da se z opuščanjem tovrstnih predponskih obrazil prav nič ne spremeni pomensko-skladenjska vezljivost, npr. *(po)muditi se z, (za)muditi se z, (za)riti (se) v, (za)vozlati (se) v, (po-/s-/za-)tlačiti v* ipd.

¹⁰ V slovenski strokovni literaturi (prim. A. Bajec 1959: 105) se v teh primerih, največkrat s *po-* ali *iz/z-* kot drugimi predponskimi obrazili v primerih kot *po|razdelati, s|podriniti*, uporablja izraz »dvojne sestavljenke«.

¹¹ Nastanek večmorfemskih predponskih obrazil v slovenščini npr. F. Ramovš (1952: 126) razlaga tudi tako, da so »n/ekateri prefiksi pomen glagola tako zelo spremenili, da se je glagol pomensko in formalno povsem ločil od prvotnega glagola, take glagole je zato jezik začel upoštevati kot simplekse in je z njimi tvoril nove zveze: *dobiti : zadobiti /.../*«.

¹² Prim. J. Orešnik (1994: 67–68) še s svojega vidika potrjuje, da »ima vsak glagol kot slovarska enota svojo lastno vidsko vrednost«, ki je v praksi določljiva na podlagi njegovega vidskega prispevka k njegovi najpreprostejši glagolski vezljivosti. Na vidsko vlogo in predvsem na vidske spremembe v t. i. »dogajalnem nizu« tudi v slovenščini opozarja M. Merše (2006: 185) z uresničevanjem t. i. »delnih vidskih pomenov«, tj. neke vrste vidska tekmovalnost dovršnika in nedovršnika v besedilu, povezana s konkretno besedilno aktualizacijo npr. s potrebo po poudarjanju dovršitve dejanja ali izražanju stanja po dovršitvi, npr. *Sem že malical – Sem že pomalical, Smo mu prinesli vedno tudi malo sonca – Smo mu prinašali tudi vedno malo sonca* ipd.

Medsebojno povezanost in soodvisnost med /ne/tvorjenostjo glagolov, njihovo vidskostjo in vrstnostjo in vezljivostjo predstavljajo študije ruskih glagolov (prim. T. Pettersson 1972), sicer pa so s stališča rusko-slovenske primerjave so skladenjsko zanimivi primeri stanja – dejanja, npr. rus. *videt'* (ploho, horošo) – *uvidet'* (kogo/čto) : slov. *videti* (slabo, dobro) – *zagledati* (koga/kaj), rus. *Doroga prohodit' po lesu – Vremja prohodit' – Tri časa prohodil po ulice* : slov. *Cesta gre skozi gozd – Čas mineva/beži – Tri ure je hodil po ulici*.

¹³ Tu moram po T. Miklič (2007) povzeti vsaj to, da je romanski princip videnja/gledanja

Pri enakozvočnih predpinskih obrazilih in predložnih morfemih v okviru istega glagola gre za skladijskopomensko komplementarnost v smislu prostorsko-časovne predpiskoobrazilne usmernosti in predložne razmernosti, npr. *iztrgati iz*, *oddaljiti se od*, *vdajati se v*, *zaleči za* ipd. Prostorsko-časovna vrednost predložnega glagolskega morfema se ohranja tudi ob vedno pogostejšem vsebinskem ali ciljnem tožilniku (A. Žele 2001: 72–74): *naplaviti na površje*, *nasnemavati zvok na že posneti slikovni material* (‘krajevna usmerjenost dejanja’ z ‘najvišjo relativno možno količino trajanja’), *preprijeti se čez prsi* (‘prostorska razporeditev česa prek česa’ s ‘celotno možno količino dejanja’), *vrsti se/vraščati se v sistem*, (‘prostorska usmerjenost dejanja noter’ z ‘absolutno končanostjo dejanja’), *zaprošiti/zaprošati za dovoljenje* (‘faznost (začetnost enkratnega/večkratnega) dejanja’).

Vsi zgornji primeri še potrjujejo, da je pogoj glagolske predložnomorfemske rabe prostorska (in posledično morebitna časovna) vrednost predlogov, sicer v nasprotnih primerih, z neprostorskimi (nečasovnimi) okoliščinami, o skladijskopomenski navezanosti predloga na glagol oz. o t. i. predložnem glagolskem morfemu ne moremo govoriti – npr. zveze s prostorskim predložnim morfemom *nakladati (na) tovornjak*, *igrati (na) kitaro* nasproti zvezam z nevezljivimi neprostorskimi okoliščinami *nakladati na novo*, *igrati na novo*, *napiti se/koga* ipd.

1.1 Determiniranost je v glagolih implicirana prislovna usmerjenost oz. določnost, npr. *reči*, *nesti*. Tudi še z vidika vidskosti in tvorjenosti lahko ugotavljamo, da primarno dovršni netvorjeni glagoli vključujejo tudi pomensko določnost oz. determiniranost, ki je konkretna in usmerjena ciljnost, npr. *dati*, *narediti*, *udariti*, *vreči*, *vzeti*, *pustiti*, *nesti*, *reči*, *videti*, *pasti*, *leči*, torej so zaznamovani s pomensko določnostjo oz. usmerjenostjo. Navadno pa je seveda konkretnjša pomenska determiniranost/usmerjenost s spremstveno dovršnostjo glagolom dodana s predponami oz. predpinskiimi obrazili. Predpiskoobrazilna usmerjevalna vrednost (nasproti predložnomorfemski razmernosti) pa lahko sproži oz. omogoča spremembo vidskosti, faznosti, npr. *zahoditi* – *zahajati*, *zagovoriti* – *zagovarjati*; *nagovoriti* – *nagovarjati*, kar ima včasih za posledico celo naknadno spremembo pomena, npr. *obhoditi* – *obhajati*.

Pri določenih pomensko in zlasti prislovno determiniranejših glagolih, pri katerih je pomenska sestavina vsebinskosti ali namenskosti oz. ciljnosti že implicirana v glagolskem pomenu, je predložni morfem neobvezen; primeri za *na* in *za*: *čakati (na) vlak*, *gledati (na) oblake*, *igrati (na) piščalko*, *odgovoriti (na) vprašano(Rd)* : *odgovoriti (na) vprašanje(Pd)*, *paziti (na) otroke/zdravje*, *pritiskati (na) gumb*, *streljati (na) sovražnika*, *zadeti (na) oviro*; *loviti (za) rokav*, *popasti (za) nogo*, *poterjati (za) denar*, *prositi (za) pomoč*.

1.2 Modifikacijska vrednost pri glagolih ne more biti uravnotežena med predpinskiim obrazilom in predložnim morfemom, temveč se težišče modifikacije določenega glagolskega pomena vedno prevesi bodisi na predpiskoobrazilno stran bodisi na stran leksikaliziranega predložnega morfema, še dodatno potrjujejo primeri kot *dati*

v vprašalnici OD KOD? in slovenski princip videnja/gledanja KAM? – dovršniki torej usmerjajo pogled/pozornost na trenutno fazo prehoda, nedovršniki pa usmerjajo pogled/pozornost na trajajočo fazo vztrajanja ali ponavljanja v situaciji; o konkretnem izraženem mišljenju in o dejanski količini zajetega dejanja/dogajanja pa naj bi odločalo šele širše sobesedilo.

čez – predati, vzeti čez – prevzeti, govoriti čez – ogovarjati, govoriti za – zagovarjati, priti do – pridobiti, s pomenskim razhajanjem, npr. *hoditi ob – obhajati, padati na – napadati* ipd.

1.3 Vidskost se v slovenščini razčiščuje tudi z večjim uveljavljanjem in kompletiranjem vidskih parov pri navadno prvotno dvovidskih glagolih, npr. *grupirati – zgrupirati, maskirati : zamaskirati, minirati : zaminirati : zminirati, modernizirati : zmodernizirati, alarmirati : zalarmirati, materializirati : zmaterializirati, mobilizirati : zmobilizirati* ipd.¹⁴

1.3.1 Pogosta prvotna dvovidskost glagolov na *-(iz)ira-ti* navadno omogoča tudi jasnejše razmerje med prislovnostjo, lastnostjo, faznostjo in vidskostjo. Pri določenih glagolih predpanska obrazila lahko (1) samo še potrjujejo zlasti dovršnost brezpredpanskoobrazilne različice, npr. *prefotokopirati (fotokopirati dov./nedov.)*, *zablokirati (blokirati dov./nedov.)*, *zafiksirati (fiksirati dov./nedov.)*, *zalarmirati (alarmirati dov./nedov.)*, *zbanalizirati (banalizirati dov./nedov.)*, *zdisciplinirati (disciplinirati dov./nedov.)*, *zorganizirati (organizirati dov./nedov.)*, *zreducirati (reducirati dov./nedov.)*, *odreagirati (reagirati dov./nedov.)*, *okvalificirati (kvalificirati dov./nedov.)*, (2) uvažajo zlasti ali samo dovršnost, npr. *prekalkulirati, prekopirati, zabetonirati, zakodirati, zapakirati, zbombardirati, znervirati, razminirati, okarakterizirati*, (3) poleg dovršnosti dodajajo glagolom novo prislovno/lastnostno ali vsaj fazno vrednost, npr. *poagitirati, potelefonirati, prekritizirati, zakodirati, zašifrirati, zbirokratizirati, zdresirati, razšifrirati, vkomponirati, vkalkulirati, prigalopirati, primarširati* ipd.

2 Predpansko tvorbeno nizanje enomorfemskih obrazil pri večstopenjskem obraziljenju

Pomensko-skladenjska podstavna hierahija med prislovnimi določili/dopolnili in lastnostnimi dopolnili se iz stavčnih povedi in besednih zvez pretvorbno prenaša tudi v hierarhično razvrstitev enomorfemskih predpanskih obrazil v sestavljenem večmorfemskem predpanskem obrazilu, tako se od korenkega oz. besedotvornopodstavnega jedra besede navzven v tvorbenih postopkih obrazilijo in razvrstijo naprej vrstnostna (okolščinska oz. izprislovna) obrazila, nato vrednotenjsko lastnostna, sledijo količinska/stopenjska obrazila.¹⁵

¹⁴ Pogoj je seveda nepsremenjen oz. ohranjen pomen. S primerjalnega vidika sta *z-* in *za-* kot potencialni čistovidski predpanski obrazili navajani npr. tudi v češčini (Mlunvice češtiny (MČ) 1986: 404–405) in slovaščini (1966: 414), *za-* je kot prvotno čistovidsko opredeljeno tudi v poljščini (S. Karolak 2001: 494); pri predpanskem obrazilu *po-* je tudi v češčini (MČ 1986: 398) med najpogostejšimi pomeni izpostavljen pomen prehoda v novo stanje oz. lastnost; pri predpanskem obrazilu *pre-* je tudi v češčini (MČ 1986: 399) izpostavljen pomen spremembe; pri *do-* pa sta tako v slovaščini (1966: 409) kot v češčini (1986: 395) izpostavljena pomena dokončnosti in ciljnosti.

¹⁵ Češka slovnica (Mlunvice češtiny (MČ) 1 1986: 394–395) sestavljena oz. večmorfemska predpanska obrazila obravnava z vidika pomensko-skladenjskih sprememb, ki jih prispeva zadnje skrajnolevo predpansko obrazilo in ugotovitve so zelo podobne našim – skrajnolevo predpansko obrazilo izraža zlasti mero, tj. količino oz. stopnjo določene lastnosti, in lastnostno opredeljuje izraženi pomen.

Kaže se, da imajo v slovenščini več možnosti za nadaljnjo višjo tvorbo oz. sploh višjo tvorjenost izpredložne izpeljanke; kot pomenska osnova za nadaljnje tvorjenje se mora upoštevati aktualno rabljena /ne/tvorjena beseda (v nadaljevanju označena z ločnico |) – v tej zvezi namreč lahko govorimo tudi o t. i. lažnih predponah oz. predponskih obrazilih (A. V. Isačenko 1960: 150), npr. *do-* pri *dobiti* (nasproti *pri|dobiti*), *o-* pri *oprostiti*, *pred-* pri *predsedovati* ipd. V nadaljnji tvorjenosti pa se navadno izmenično obrazilijo skladijskopodstavni prislovi in predlogi, npr. *dopreporaz|vrstiti* < ‘vrstiti (koga/kaj) postopoma ponovno dokončno’ < ‘dati (koga/kaj) v več vrst postopoma ponovno dokončno’ (nasproti npr. *prerazpovrstiti**), *dopreporaz|deliti* < ‘deliti (koga/kaj) na več strani postopoma ponovno dokončno’ < ‘dati (koga/kaj) po delih na več strani postopoma ponovno dokončno’ (nasproti *doprerazpo|deliti*), nasproti *doprepo|razporediti* < ‘razporediti postopoma ponovno dokončno’ < ‘dati (koga/kaj) po redu v več smeri postopoma ponovno dokončno’, ob tem še *popre|razporejati* (*se*), *preraz|kosati*; *preu|vrstiti* < ‘dati (koga/kaj) v vrsto ponovno’, *dopopre|razmestiti* < ‘razmestiti (koga/kaj) ponovno v manjši meri, dokončno’ < ‘dati (koga/kaj) na različna mesta ponovno v manjši meri, dokončno’, *nadpreo|bremeniti* < ‘dati okoli (koga/česa) breme čez mero, preveč’, *preraz|kosati*, (*s*)*poraz|gubiti*, *upo|gibati*, *prena|kopičiti*, *dopre|naročiti* ipd. Izhodiščna besedotvorna podstava za vsa nadaljnja možna predpanska obrazila je izpredložna izpeljanka s skladijskopodstavnim *dati*. Splošnopomenski netvorjeni in determinirani *dati* (kot skladijskopodstavni v izpredložnozveznih izpeljankah) omogoča in dopušča širše oz. obsežnejše tvorbeno večstopenjsko predpansko obraziljenje – dopušča obraziljenje predvsem raznovrstnih udeleženskih razmerij, prostorski in različnih pre/o-vrednotenj; s skladijskopomenskim *dati*, tudi zaradi njegove izrazite pomenske determiniranosti, je večstopenjska tvorjenost zelo jasno izražena. Kot del besedotvorne podstave je *dati* v tvorjenkah tipa *porazpro|dati* < ‘dati (koga/kaj) čez koga/kaj na več strani postopoma’. Katero izmed predponskih obrazil pomenskoskladijsko prevlada pri večstopenjski oz. višji predpanskoobrazilni tvorjenosti pa potrdi uporaba določenega predloga oz. predložnega morfema (ločnica | ločuje izhodiščne pomenske /ne/tvorjenke od naknadno dodanih predponskih obrazil), npr. *dopreporaz|deliti med/po/na/v*, *pre|usmerjati v*, *dopopre|razmestiti na/po/v/med*, *dopre|naročiti na/za*, *dopre|priporočiti k/h/na/za* ipd.

Pri pomensko specifičnejših glagolih (kot skladijskopodstavnih v izpredložnih tvorjenkah) se predpansko obraziljenje zameji bolj na prislovnost (prostorsko/časovno/načinovno/količinsko) in vrednotenje lastnosti – predvsem okoliščinsko usmerjenost oz. določnost pa razmerno dopolnjujejo in natančneje opredeljujejo še predlogi kot predložni morfemi. Precej produktivne so npr. izpredložne tvorjenke s pomensko determiniranimi glagoli v besedotvorni podstavi, kot je npr. *nesti* v *prizanesti* < ‘nesti (komu/čemu) za koga/kaj pri kom/čem’, *oponesti* < ‘nesti (komu/čemu) po kom/čem o kom/čem’; nekatera predpanska obrazila z lastnostno ali stopenjsko modifikacijsko (pomenskopodstavno irelevantno) pretvorbno vrednostjo se omejujejo samo na lastnostne/stopenjske spremembe glagolskega dejanja/doganja/stanja, tako da ne vplivajo na že obstoječa možna predložna razmerja, npr. *obnesti se* ‘izkazati se’, *unesti se* ‘umiriti se’ (nasproti npr., *oponesti* ‘očitati’, *ponesti k/proti/po/na/v*, *prenesti na/v/po* ‘spraviti k/proti/na/v/po’).

2.1 Razvrstitev morfemov v predponsko-priponskem obrazilu

Razvrstitev oz. prerazvrstitev morfemov v predponsko-priponskih obrazilih lahko povzroči skladenjskopomensko razločevalno vlogo in posledično v določenih skladenjskih pomenih možno samo nedovršno ali dovršno rabo, npr. *predavati* – *predati*, *predajati se* – *predati se*, *zaobljubiti se*, *obhajati*, *sprevrčati*, *nagovoriti/nagovarjati* : *prigovarjati* ipd.

3 Vzajemna vplivanost in soodvisnost sestavin znotraj obrazilno-predložnih razmerij pri predponsk(oobraziln)ih slovenskih glagolih

Kako se prislovna predponsk/oobraziln/a usmerjenost/določnost ponovi še v predložnem prislovnem razmerju se potrjuje še pri posameznih glagolskih pomenskih skupinah, ki so hkrati tudi osnovne vezljivostne skupine slovenskih glagolov.¹⁶

Z vidika glagola je prislovnost, nasproti inherentni vidskosti, dodana adherentna lastnost, ki lahko z različnimi razmerji/odnosi do udeležencev (npr. prostorsko-časovne spremembe ipd.) izraža tudi vrsto glagolskega dejanja, poimenovano tudi kot podvid (R. Simeon 1969: 73).

V spodnjih pomenskih skupinah bodo najprej upoštevani predponsk(oobraziln)i glagoli v kombinaciji **najpogostejša predpona oz. predponsko obrazilo** (*po-*, *pre-*, *za-*, *z-*, *raz-*, *o-*, *u-/v-*, *do-*, *pri-*)¹⁷ : **najpogostejši predlog** (*za*, *z*, *o*, *v*, *pri*, *na*).

Skladenjskopomenska vloga predložnega morfema je odvisna od glagolsko-samostalniške kolokacije; v vseh primerih pa predložni morfem ohranja prislovnost – enakozvočni s predponskim obrazilom poudarja prislovno sestavino glagolske sestavljenke, neenakozvočni s predponskim obrazilom pa navadno dopolnilno natančno precizira vezljivo okoliščino oz. okoliščinsko hierarhično razmerje, npr. vezljivo-enakozvočni: *oditi od*, *iziti iz*, *preiti prek*, *izstopiti iz*, *vstopiti v* nasproti vezljivo-neenakozvočnim *oditi iz*, *iziti pri* (*založbi*), *preiti čez*, *izstopiti pri/na* (*zadnjih vratih*), *priigrati pri*; primerjalno obširnejša je skupina *pri* *blizu*, *pri* *do*, *pri* *k*, *pri* *v*. Kot univerzalnejši izstopa nesmerni statični predlog oz. predložni morfem *pri*. Pri istih glagolskih sestavljenkah pa za jasnejšo predstavitev predponskoobrazilnega-predložno-morfemskega razmerja navadno navajamo še nekaj protiprimerov z nevezljivimi udeleženci oz. okoliščinami, npr. *oditi k/v*, *vstopiti iz* ipd.¹⁸

¹⁶ Vezljivostna tipologija glagolskih sestavljenk, ki jih prinaša besedje v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika I–V* (1970–1991), je obravnavana v članku A. Vidovič Muha, Glagolske sestavljenke – njihova skladenjska podstava in vezljivostne lastnosti (Z normativnim slovensko-nemškim vidikom), *Slavistična revija* XLI/1 (1993), 161–192.

¹⁷ Pri naštevanju prislovnih vrednosti najpogostejše uporabljanih predpon oz. predponskih obrazil so upoštevane razprave, naštete kronološko: A. Bajca (1959), M. Hajnšek Holz (1978), J. Toporišiča (⁴2000) in A. Vidovič Muhe (1993). Primerjalno-kontrastivno so kot najpogostejše izkazane in upoštevane tudi iste predpone in predponska obrazila v sodobnem ruskem jeziku, le v drugačni pogostostni razvrstitvi (A. V. Isačenko 1960: 149).

¹⁸ Možnosti napovedljivosti vezave iz morfemske sestave glagolov so bile že nakazane in deloma tudi obravnavane (J. Dular 1983). Izdelava skladenjskih podstav tvorjenk je omogočila natančnejšo obravnavo vezljivostnih posebnosti glagolskih izpeljank, glagolskih tvorjenk iz predložne zveze, glagolskih zloženek in glagolskih sestavljenk (A. Vidovič Muha 1988; 1993).

3.1 V različnih skladenjskopomenskih rabah istega leksema, tj. glede na uporabljene pomene istega glagola, se samo še potrjuje predponska oz. predponskoobrazilna determinativna/usmerjevalna vloga in predložna prislovnorazmerna vloga.

Dvojo (predložno ali brezpredložno) vezavo omogoča dovolj široka pomenskost glagola – izbiramo med pomeni; v teh primerih gre za glagole oz. glagolske pomene, ki predvidevajo vsaj tri potencialne/možnostne udeleženske vloge s tremi udeleženci, od katerih je lahko eden neizražen, ker je sestavni del glagola ali izraženega (sestavljene) udeleženca. Ta udeleženec pa lahko nastopa v dveh udeleženskih vlogah, ki se vsaj delno prekrivata oz. vzajemno dopolnjujeta – npr. prizadeto z dejanjem se lahko vsaj delno prekriva z izhodiščnim mestom dejanja ali s ciljem dejanja. Izbira udeleženca pa vzvratno vpliva na izbiro določenega glagolskega (skladenjskega) pomena, npr. *izčistiti* ‘odstraniti/očistiti’ *madež z obleke* : *izčistiti* ‘odstraniti’ *madež* : *izčistiti* ‘očistiti’ *obleko* ipd. In še primeri: *dotočiti* *pijačo* ‘doliti’ : *dotočiti* ‘napolniti’ *kozarec*, *doliti* *vino* : *doliti* *kozarec*, *izmiti* ‘očistiti’ *rane* : *izmiti* ‘odstraniti’ *umazanijo iz rane*, *izpiti* ‘izprazniti’ *kozarec* : *izpiti* ‘odstraniti’ *vino iz kozarca*, *izčrpati* *vodo iz vodnjaka* : *izčrpati* *vodnjak*, *izčistiti* *madež z obleke* : *izčistiti* *obleko*, *izpiti* *vino* : *izpiti* *kozarec*, *izcediti* *sok* : *izcediti* *limono*, *izkrtačiti* *prah z obleke* : *izkrtačiti* *obleko*, *izpihati* *cevi* : *izpihati* *prah iz cevi*, *izterjati* *denar iz/od ljudi* : *izterjati* *denar*, *nabasati* *jabolka v košaro* : *nabasati* *košaro*, *oplesti* *ličje okrog steklenice* : *oplesti* *steklenico*, *oluščiti* *kožico s fižola* : *oluščiti* *fižol*, *odviti* *pokrov od steklenice* : *odviti* *steklenico*, *odkrhniti* *kos od krede* : *odkrhniti* *krede*, *izpleti* *plevel* : *izpleti* *pšenico*, *iztrgati* *zvezek* : *iztrgati* *liste iz zvezka*, *naliti* *juho na krožnike* : *naliti* *krožnike*, *nametati* *misli na papir*, *nametati* *na papir*, *natlačiti* *jabolka v košare* : *natlačiti* *košare*, *vplačati* *prvi obrok za nov avtomobil* : *vplačati* (za = ‘ohranja sestavinsko razmerje’) *nov avtomobil*, *vrezati* *navoj*, *posaditi* *gredo*, *vskočiti* *pri zadnji pesmi*, *dovesti* *do sklepa* : *dovesti* *ga do zdravnika*, *prikositi/dokositi* *do meje*, *namazati* *kruh* : *namazati* *marmelado* : *primazati* *ga*, *pripéti* *slavo/dovolj denarja* : *pripéti* *do ceste*, *zamešati* *testo* : *zamešati* *sestavine v testo*, *zradirati* *papir* : *zradirati* *črte na papirju*, *zasaditi/posaditi* *gredo* : *zasaditi* *zelje na/v gredo* ipd.

3.1.1 Vzorčne izhodiščne glagolske nadpomenke kot glagolske sestavljenke s skladenjskopodstavnimi (predložnomorfemskimi) *delati*, *dati*, *biti*, *iti* lahko vzorčno izražajo vezljivostni vpliv osnovnih pomenskih vrednosti predponskih obrazil – ‘faznost (začetnost/trenutnost/končnost)’, ‘prostorsko-časovna usmerjenost/rezultativnost (enkratna/večkratna)’ in ‘lastnost/mera (stopenjskost/količinskost)’ in pomensko- in strukturnoskladenjsko pokrivajo vse glagolske sestavljenke. Sestavljenka je prehodna, ko je faznosti dodana kot razločevalnopomenska še ena izmed drugih dveh naštetih pomenskih sestavin, npr. pri *izdati* izraža ‘usmerjenost dejanja’ z ‘rezultativnostjo’: ‘napraviti, da gre kaj odkod’ – ‘dati kaj ven’: *izdati* *blago iz skladišča*, *izdati* *zdravila na recept*; podobno še: *izbezati/izbrizgati/izbruhniti* ipd.; ‘napraviti, da gre kaj odkod z določenim namenom’: *izdati* *terjatve*; podobno še: *izračunati/izter-*

Slednje so vezljivostno obravnavane (A. Vidovič Muha 1993) v razmerju sestavljenka *vpi-sati* : sinhrono netvorjeni glagol *pisati* : (skladenjsko)podstavni *pisati* v, kjer je predstavljeno, kakšne lastnostne in številčne spremembe udeleženskih vlog lahko povzročajo predponska obrazila.

jati/iztržiti ipd.; ‘povedati, sporočiti, objaviti’: *izdati nekaj zadnjih novic*; podobno še: *izbrbrati/izčenčati/izgobeždati* ipd.; pri *zadati* – *-dati* izraža ‘usmerjenost’, predponsko obrazilo *za-* pa ‘začetnost’: *zadati komu globoke rane, zadati posestnikom veliko škodo*; podobno še: *zaklicati/zakričati/zavpiti* ipd.; – pri *obdati* je tudi poudarjena smernost dejanja – ‘narediti okrog česa/koga’: *obdati koga/kaj s čim*; podobno še: *obsijati/obsvetiti/obstopiti* ipd.; – *razdati* – ‘dati po delih’: *razdati revežem denar*; podobno še: *razčleniti/razdeliti/ razdreti* ipd.; pri *predati se* / *podati se* / *vdati se/razdati se* se jasno izraža prehod med prislovno vrednostjo in zgolj faznostjo – povratnoosebni zaimsek *se* blokira spremembo prostorsкости, tako da predponsko obrazilo ohrani samo fazna pomena začetnosti in končnosti: *predati se delu/jedi/žalosti, vdati se prošnj/obupu/alkoholizmu/sovražniku, razdati se družini/za otroke/za plemenite cilje* ipd.

3.1.2 Najpogostejša predponsko-predložna razmerja po glagolskih pomenskih skupinah

Delitev po glagolskih (vezljivostnih) pomenskih skupinah glede na prevladujočo oz. prevladujoče pomenske sestavine pokaže, kako prevladujoča pomenska sestavina oz. prevladujoče pomenske sestavine vplivajo na izbiro predpone oz. predpanskega obrazila in predložnega morfema. Ti vezljivostno opredeljeni predponsko-predložni glagoli po A. V. Bondarku (1978, 2001: 31–41) predstavljajo funkcijsko-pomensko polje uresničevanja in razporejanja kategorij prislovnosti, faznosti, naklonsкости in vidskosti v skladenjsko-besedotvornem izrazu konkretnih glagolov; izražanje naštetih slovníčnokategorialnih pomenov pa je obvezno tako z jezikoslovnosistemskega vidika (tj. besedotvorno) kot z govorno-besedilnega vidika (prim. A. V. Bondarko 1978: 154). Po spodnjih skupinah so pogostejše glagolske sestavljenke in druge predložne tvorjenke razvrščene najprej na tiste, ki predponskoobrazilno (samo) poudarjajo pomenske sestavine in s tem ne spreminjajo vezljivosti in zato pričakovano ohranjajo iste predložne morfeme kot njihove brezpredložne ustreznice; isto velja tudi za predložne tvorjenke s predponami s samo fazno ali lastnostno/količinsko vrednotenjsko (predvsem načinovno in merno vrednostjo) ali vidsko vrednostjo – naprej so naštete te, za dvojno taktnico (||) pa še predložne tvorjenke oz. sestavljenke, ki s predponskim obrazilom glagolom dodajajo dodatno pomensko (okolíščinsko oz. prislovno – predvsem prostorsko ali časovno) sestavino in s tem, glede na brezpredponskoobrazilni izhodiščni glagol, omogočajo dodajanje predloga oz. predložnega morfema in hkrati spreminjanje glagolske vezljivosti – za malo slovanske primerjave in kontrastive vključujem še ruske ustreznike.¹⁹

a) Specializirani glagoli telesnega in duševnega stanja: *potrpeti pri* – *потерпеть во время, в процессе чего, prebivati na/v/pri* – *жить, находиться на /в /у, ostati na/v/pri* – *остаться на/в/у* || *vživeti se v* – *вжиться в* ipd.

b) Specializirani glagoli ravnanja/upravljanja/ustvarjanja: *raztrgati v/na* – *разорвать в/на, razklati na* – *расколоть на, zadeti v* – *попасть в, zajamčiti za* –

¹⁹ Za pretehtani izbor ruskih ustreznikov se najlepše zahvaljujem dr. Tatjani Komarovi, lektorici ruskega jezika na FF v Ljubljani.

гарантировать за, zabrenkati na – забренчать на, zaigrati na – заиграть на || razdvajati od – отделяться от, pohiteti z – поспешишь с, predložiti za – предложити в качестве кого ipd.

b1) Glagole omogočanja nastajanja/nastanka česa: *poprijeti za – взяться за, prestopiti v – вступить в, prevesiti se v – склоняться к чему, изменяться, prihajati v – приходиться в, prehajati v – превращаться в, vzpostaviti na/pri – восстановить на /у, vpeljati v – ввести в ipd.*

b2) Glagole s poudarjeno pomensko sestavino premikanja: *poprskati po – покопаться по, potesti po/z – под/сместу в/с, potovati po – ездить, путешествовать по, porotovati po – странствовать по, povzpeti se na/nad – подняться на/над, podariti za – подарить для || robirati po/v – взимать с/в, potegniti za – вступить за ipd..*

b3) Glagole s poudarjeno pomensko sestavino sonahajanja/sopojavljanja/pripadnosti: *podedovati za/od/po – унаследовать от, posukati za – подергать за, podariti za – подарить на, počakati z – встретить с || potiskati v – загонять в, posvetovati se s – посоветоваться с, pomagati z – помогать чем, obrati po/iz/z/med – подобрать /подбурить по/из/с/среди ipd.*

b4) Glagole s poudarjeno pomensko sestavino spremembe lastnosti: *pokriti z – покрыть чем, pogladiti z – погладить чем, pokropiti z – окропить чем, pomastiti z – помазать жиром, poškopiti z – побрызгать чем, razvaljati v/na – раскатать на ipd.*

Besedotvorna podstava npr. glagola *nesti* in njegove besedotvorne in pomensko-skladenjske zmožnosti samo še potrjujejo, da prostosko-časovna vrednost predpon/preponskih obrazil odpira možnost okoliščinskih predložnih razmerij, nasprotno pa metonimični pomenski prenosi v predponskih obrazilih z lastnostnim oz. količinskim ovrednotenjem ne uvajajo predložnih razmerij oz. jih celo ukinjajo: *doprinesti k* ‘prispevati’ – *вносить свой вклад, iznesti iz* ‘spraviti iz’ – *вывести из, izpodnesti/spodnesti* ‘odstraniti izpod’ – *убрать из-под, nanesti na* ‘spraviti na’ – *нанести на, obnesti se* ‘izkazati se’ – *оказаться, oponesti* ‘očitati’ – *укорять, ponesti k/h/proti/po/na/v* – *нести к/по/на/в, prenesti na/v/po* ‘spraviti na/v/po’ – *поместить на/в/по, prenesti* ‘prestati’ – *перенести = выдержать, prinesiti k/h* ‘spraviti k/h’ – *принести к, prizanesti* ‘prihraniti, pomagati’ – *пощадить, помочь, raznesti* ‘razširiti’ – *распространить, unesti se* ‘umiriti se’ – *успокоиться, vnesti v* ‘spraviti v vključiti v’ – *внести в, zanesti na/v* ‘spraviti v/na’ – *занести в/на, zanesti se na* ‘opirati se na’ – *опираться на, znesti v/na* ‘spraviti v/na’ *znesti se nad* ‘spraviti se nad, ujeziti se na’ – *напасть (нападать) на, serditi se na* ipd.

c) Specializirani glagoli govorenja, razumevanja in mišljenja: *poklicati po* – *позвать кого, povprašati po/za* – *спросить кого, о ком, reagirati za* – *агитировать за, robežati za* – *побежать за, poskrbeti za* – *заботиться о, imenovati z* – *называть как (каким именем), podvomiti o* – *усомниться в, zaprositi za* – *попросить о (подать просьбу о) || rojnovati za* – *понимать, подразумевать как что/кого, pozabiti na* – *забыть о, ronašati se z* – *гордиться чем, razglasiti za* – *провозгласить кем, razčistiti z* – *разобраться с ipd.*

č) **Specializirani glagoli s splošnim pomenom spremembe:** *pozpeti se na/v* – подняться на/в, *rovečati se za/v* – увеличиться на/в, *požlahtnjevati z* – облагоураживаться с помощью чего || *razpasti na* – распасться на ipd.

d) **Specializirani glagoli premikanja:** *pozpeti se na* – залезть, подняться на, *poleteti v* – полететь в, *preiti na* – перейти к, *prejadrati na* – приплыть на парусном судне, *prejadrati (čez) ocean* – переплыть (на паруснике) через океан, *vpeljati v* – ввести в курс дела кого, *vskočiti v* – замещать отсутствующего на рабоче, месте, *dopotovati v/do/k/na/med* – приехать в/к/на, *doseliti se* – переселиться, *izplaziti se iz* – вылезть из, *izleteti iz* – вылететь из ipd.

3.1.3 Pogostnost uporabe *se* ob glagolih s prenesenim oz. metonimičnim predponskim obrazilom je vezana na izražanje samozadostnosti določenega delovanja oz. obstajanja, tako da zaimenski/zaimkovni morfem *se/si* z različno stopnjo pomenske izpaznjenosti ukinja prehodnost glagolskega dejanja na druge udeležence ali jo z zasedbo udeleženca – prizadeto/prejemnik omejuje oz. oži; visoka stopnja pomenske izpaznjenosti *se* omogoča tudi izbirno uporabo, npr. *oddaljiti se/si* – отдалиться, *premisliti se/si* – передумать, *upati si/se* – осмеливаться/отваживаться.²⁰

Po pogostnosti rabe so tovrstna predpomska obrazila oz. predpone: *po-* (*po-brskati* – покопаться, *poigrati* – поиграть); *pre-* (*prečistiti* – очистить, *precvreti* – (пере)прожарить, *premlatiti* – побить, *prebičati* – избивать); *za-* (*zagristi se* – воодушевиться чем, *zaklepetati se* – заговориться, *zamatiti* – разжиреть); *iz-/z-* (*skričati se* – выкрикаться, *izsesati* – высосать, *spreobrniti se* – изменить вероисповедание), *raz-* (*razpeniti* – вспенить, *rasserditi se* (перен.) – *razsušiti* – рассохнуть, *razveseliti* – развеселиться), *o-* (*očistiti* – очистить, *oblede-ti* – побледнеть), *u-/v-* (*ubeliti* – сделать белым, *učistiti* – очистить, *sdelati čistym*), *do-* (*doreči* – договорить до конца, *obсудиť*, *dopovedati* – убедить).

Pričakovano je najvišja stopnja (predvsem prostorsko-časovne) soodvisnosti med predponskimi obrazilnimi morfemi in predložnimi morfemi je pri glagolih telesnega in duševnega stanja, prav tako pričakovano pa je najmanjša stopnja soodvisnosti med predponskimi obrazilnimi morfemi in predložnimi morfemi pri glagolih s poudarjeno pomensko sestavino spremembe lastnosti.

4 Tovrstne jezikovne težnje v slovenščini

Pri označevanju bolj razširjenega 'samodelovanja' se širijo predpomska obrazila *za-*, *z-/s-*, *na-* in *raz-* s prostomorfemskim *se*, npr. *zahoditi se*, *zajesti se*, *zaklepetati*

²⁰ Raba potrjuje, da prostomorfemski *se/si* ni nikoli pomensko povsem izpaznjen ('povratnost' je stalna sestavina), zato ga glede na njegov (razločevalno)pomenski prispevek k pomenskosestavinskosti glagola delim na (a) *se* 'samopremikanja' v *premikati se* (nasproti: *premikati koga/kaj*), *utopiti se* (nasproti: *utopiti koga/kaj*), *zgubiti se* (nasproti: *zgubiti koga/kaj*) ipd., (b) *se* 'samodelovanja' v *razdajati se* (nasproti: *razdajati kaj*), *najesti se* (nasproti: *jesti kaj*), *dolgočasiti se* (nasproti: *dolgočasiti koga*) ipd., (c) *se* 'stanja (počutja)' v *bati se* (nasproti: *strašiti koga/kaj*), *veseliti se* (nasproti: */raz/veseliti koga*), *jokati se*, *kesati se*, *kujati se*, *naveličati se*, *počutiti se*, *smejati se*, *zdeti se* ipd., (č) *se* 'pojavnosti' v *daniti se*, *svitati se*, *temniti se*, *kolcati se (komu)*, *zehati se (komu)* ipd., (d) *se* 'splošnovršilske navajenosti/navadnosti' v primerih kot *Tod se hodi na Triglav* ipd.

se, zakoreniniti se, zagledati se, zahvaliti se; zjeziti se, zjesti se, shladiti se, spomniti se; nahoditi se, naplesati se, nagovoriti se, nagledati se, najesti se; razhoditi se, razjeziti se, razgovoriti se, razgledati se, razjesti se ipd.

Povečana glagolska sestavinskost in predložnomorfemska izpostavi razmerje predponsko obrazilo : predložni morfem – povečuje se raba predložnih glagolskih tvorjenk tipa *naplaviti na površje, nasnemavati zvok na že posneti slikovni material, vrasti se/vraščati se v sistem, ukalupiti se v povprečje, včlaniti se v skupino sedmih, vprogramirati makroukaze v notranji makrorom, vtiriti koga v dejavnost*.

Pri vedno večji uporabi sestavljenk določena domača predponska obrazila kot *za-* in *z-/s-* ohranjajo (a) samo faznost (začetnost ali končnost), npr. *zaasfaltirati, zamoralizirati, zamuzicirati, zmasakrirati*, druga (b) prehod v novo stanje z novo lastnostjo, npr. *po-* v *polastniniti, poskenirati*, nekatera lahko posredno izražajo (c) družbene spremembe, npr. *pre-*: *predefinirati ukaze, prefarati podružnico, preformulirati prastar red, preinterpretirati izide, prekategorizirati mejne prehode, preorganizirati svet, preparkirati avto, prestrukturirati gospodarstvo, preusposabljeni ljudi* ipd. Močno zastopano je tudi predponsko obrazilo *do-*, ki s svojo (č) 'dokončnostjo' oz. 'ciljnostjo' uvaja absolutno tožilniško vezavo in tako aktualizira družbeni trenutek, npr. *doformulirati vse, dokapitalizirati podjetja, dokvalificirati presežne delavce* ipd. S tem se tipizira tudi prevladujoča vrsta glagolskega dejanja – tako npr. sestavljenke s predponskim obrazilom *po-* navadno izražajo prehod v novo stanje, sestavljenke z obrazilom *pre-* spremembo dejanja in tiste s predponskim obrazilom *do-* dokončnost/ciljnost dejanja.

Drugostopenjske tvorjenke se uporabljajo zaradi še dodatne zožitve prvotne pomenskosti glagola, npr. *prednastaviti digitalni izenačevalnik, prenamestiti programsko opremo, preošteviliti stavbo*.

5 Sklepne ugotovitve

– Soodvisnost med predponskimi obrazilnimi morfemi in predložnimi morfemi pri glagolih se odraža tako, da predpone oz. predponska obrazila izražajo prislovno določnost/usmerjenost (t. i. determiniranost in modifikacija), predlogi pa izražajo prislovna razmerja, ki natančneje določajo pomensko- in strukturnoskladenjsko vlogo glagolov v povedih.

– Razvrstitev predpon/predponskih obrazil s pomensko- in skladenjskobesedotvornega vidika rabe posredno izraža tudi višjo ali nižjo stopnjo univerzalnosti posameznega predponskega obrazila oz. njegovo zmožnost združevanja prislovnosti, lastnosti, faznosti in vidskosti.

Glede na to, ali predponska obrazila oz. predpone s podstavno prostorsko-časovno pretvorbeno vrednostjo določeno korenko oz. besedotvornopodstavno sestavino glagolske predponsk(oobraziln)e tvorjenke (a) samo poudarijo ali pa (b) glagolskim besedotvornopodstavnim sestavinam dodajo novo prostorsko-časovno sestavino, ločujemo predponska obrazila oz. predpone, ki nastale glagolske predponsk(oobraziln)e tvorjenke (a) usmerjajo ali pa (b) preusmerjajo in s tem

posledično omogočajo tudi nova/dodatna predložna razmerja; medtem ko se predpanska obrazila oz. predpone s čustveno-lastnostno-mernostno modifikacijsko (pomenskopodstavno irelevantno) pretvorbno vrednostjo omejujejo samo na lastnostne/stopenjske spremembe glagolskega dejanja/doganja/stanja in da s tem samozadostno zamejujejo, tako da posledično ne vplivajo na že obstoječa možna predložna razmerja, npr. *obnesti se* 'izkazati se', *unesti se* 'umiriti se' (nasproti npr. *oponesti* 'očitati', *ponesti k/h/proti/po/na/v*, *prenesti na/v/po* 'spraviti k/h/proti/na/v/po'); brez dodane prislovne usmerjenosti ostajajo tudi čistovidske oz. samovidske predpone oz. predpanska obrazila, npr. *približati*, *razdeliti*, *ohladiti – shladiti*, *boljšati – izboljševati/poboljševati* ipd.

– Delitev po glagolskih (vezljivostnih) pomenskih skupinah glede na prevladujočo oz. prevladujoče pomenske sestavine pokaže, kako prevladujoča pomenska sestavina oz. prevladujoče pomenske sestavine vplivajo na izbiro predpone oz. predpanskega obrazila in predložnega morfema. Pričakovano je najvišja stopnja (predvsem prostorsko-časovne) soodvisnosti med predpanskimi obrazilnimi morfemi in predložnimi morfemi je pri glagolih telesnega in duševnega stanja, npr. *prebivati na/v/pri*, *prenočevati v/pri*, *preživitariti skozi*, *preživeti na/v/pri/skozi*, *obležati na/za*, pri glagolih premikanja, npr. *povzpeti se na*, *poleteti v*, *podrsovati pri*, *preiti na*, *prejadrati na*, *prejadrati (čez) ocean*, *preletavati po/na/čez*, in pri glagolih s poudarjeno pomensko sestavino sonahajanja/sopojavljanja/pripadnosti, npr. *podedovati za/od/po*, *pocukati za*, *podariti za*, *počakati z*, *poljubimkati z*, *poprijeti s/za*, *polegati/polegati/posedati v/na/po*, *politi po tleh*, *povasovati pri*, *omejiti na* ipd.; prav tako pričakovano pa je najmanjša stopnja soodvisnosti med predpanskimi obrazilnimi morfemi in predložnimi morfemi pri glagolih s poudarjeno pomensko sestavino spremembe lastnosti, npr. *pokriti z*, *pogladiti z*, *pokropiti z*, *pomastiti z*, *poškropiti z*, *razvaljati v/na*, in pri glagolih sprememb sploh, npr. *povzpeti se na/v*, *povečati se za/v*, *požlahtnjevati z*, *pojedati se za*, *razpasti na*, in še pri glagolih govorjenja, razumevanja in mišljenja, npr. *poklicati po*, *povprašati po/za*, *poagitirati za*, *pobezati za*, *poskrbeti za*, *poimeno-vati z*, *podvomiti o*, *pofilozofirati o*, *zapositi za*, *poklicati k/v/na*, *zahvaliti se za* ipd.

– Pri dvo- ali večmorfemskih sestavljenih predpanskih obrazilih, nastalih po večstopenjski pretvorbi, se pretvorbno prenaša in tudi jasno izraža pomensko-skladenjska podstavna hierarhija med prislovnimi določili/dopolnili in lastnostnimi dopolnili iz stavčnih povedi in besednih zvez v hierarhično razvrstitev predpanskih enomorfemskih obrazil v tvorbeno sestavljenem predpanskem obrazilu višjetvorjene predpanskoobrazilne tvorjenke, tako da se od korenkega oz. besedotvornopodstavnega jedra besede navzven, v sestavljeno predpansko obrazilo, razvrstijo naprej vrstnostna (okolščinska oz. izprislovna) predpanska obrazila, nato vrednotenjsko-lastnostna, sledijo količinska/stopenjska predpanska obrazila, npr. *pre-raz-* (*prerazdeliti*), *s-pre-* (*spregle dati*, *spregovoriti*, *spreklati se*, *spreobrniti*, *spremešati*); možne so tvorjenke tudi s tremi in celo več pretvorbno nanizanimi predpanskimi obrazili (v kombinaciji s predponami), npr. *dopreporazvrstiti*, *preporazdeliti*, *sporazgubiti* ipd.

Posebnosti v tvorbeno večstopenjskem predpanskem obraziljenju (znak > kaže smer razvoja in rabe): – težišče predpanskoobrazilnega pomena se premakne na zadnje skrajnolevo predpansko obrazilo, npr. *sprevreči* : *prevreči*, *doprinesiti* : *prinesti*,

predomisli se 'premisli se' : *domisliti se, oprijemati : prijemati, vpoklicati : poklicati*, – zadnje skrajnolevo predponsko obrazilo ima predvsem vidsko oz. (še) fazno vrednost, npr. *postrgati : strgati*, – zadnje skrajnolevo predponsko obrazilo zaradi običajne pomenske prevlade pogosto ukinja obkorenski morfem, npr. *prepogibati > pregibati, razpodeliti > razdeliti, predomisli se > premisli se, pripoznati > priznati, zapričeti > začeti*, in obratno, npr. *pridodajati > dodajati, zaukazati > ukazati, spremisliti > premisliti*, – zamenjuje se zadnje skrajnolevo predponsko obrazilo, npr. *započasni > upočasni*; vpostavljeno je pomensko-besedotvorno razmerje pomensko sicer enakovrednih glagolov, npr. *razpodeliti** (star.) : *razdeliti : porazdeliti* ipd.

Literatura

- Bajec, Anton, 1959: *Besedotvorje slovenskega jezika IV: Predlogi in predpone*. Ljubljana: SAZU.
- Bezlaj, France, 1948: Doneski k poznavanju glagolskega aspekta. *Časopis za literarno zgodovino in jezik* I, 199–220. Ljubljana.
- Bondarko, Aleksander Vladimirovič, 1978: *Grammatičeskoe značenje i smysl*. Leningrad: Nauka.
- – 2001: K voprosu sisteme analiza aspektov jazyka i reči v funkcional'noj grammatike. *Tradicionnoe i novoe v ruskoj grammatike*. Sbornik statej pamjati Very Arsen'evny Belošapkovoj. Moskva: INDRIK.
- Daneš, František idr., 1987: *Větné vzorce v češtině*. Praha: Academia.
- Dular, Janez, 1983: Napovedljivost vezave iz morfemske sestave glagolov. *Slavistična revija* XXXI/4, 283–287. Ljubljana
- Hajnshek Holz, Milena, 1978: O pomenih slovenskih predpon. *XIV seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, 33–58. Ljubljana.
- Isačenko, Aleksander Vasiljevič, 1960: *Grammatičeskij stroj russkogo jazyka v sopolavljennii s slovackim. II Morfologija*. Bratislava: Izdatel'stvo slovackoj akademii nauk.
- Jakopin, Franc, 1966: K tipologiji slovenskega in ruskega glagola. *Jezik in slovstvo* XI/6, 176–182. Ljubljana.
- – 1971: Glagoli premikanja v slovenščini in ruščini. *VII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, 1–12. Ljubljana.
- Karolak, Stanisław, 2001: *Od semantiki do gramatyki*. Wybór rozpraw. Warszawa: Instytucja Slawistyki PAN.
- Mel'čuk, Igor Andrejevič, 1995: *Russkij jazyk v modelu smysl <> tekst*. Moskva – Wien: Slawistischer Almanach Sonderband 39.
- Merše, Majda, 1995: *Vid in vrstnost glagola v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja*. Ljubljana: SAZU.
- – 2006: Glagolski vid v povezavi z drugimi glagolskimi kategorijami v knjižnem jeziku 16. stoletja. *Slavistična revija* LIV. Slovensko jezikoslovje danes (Posebna številka), 177–191. Ljubljana.
- Miklič, Tjaša, 2007: Metafore o načinih gledanja na zunajjezikovna dejanja v obravnavanju glagolskega vida. *Slavistična revija* LV/1, 85–103. Ljubljana.

- Mluvnice češtiny (MČ 1 – Fonetika, Fonologie, Morfonologie a morfemika, Tvoření slov, MČ 2 – Tvaroslovi)*. Ur. Miloš Dokulil, Miroslav Komárek idr. 1986. Praha: Academia. 566 str., 536 str.
- Orešnik, Janez, 1992: *Udeleženske vloge v slovenščini*. Ljubljana: SAZU.
- 1994: *Slovenski glagolski vid in univerzalna slovnica*. Ljubljana: SAZU.
- 1996: Nauk novejšje slovenistike o povedkovem prilastku. *Razprave drugega razreda SAZU XV*, 255–267. Ljubljana.
- Pettersson, Tom, 1972: *On Russian Predicates (A Theory of Case and Aspect)*. Göteborg.
- Piper, Predrag, 2001: *Jezik i prostor*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Ramovš, Fran, 1952: *Morfologija slovenskega jezika*. Skripta, prirejena po predavanjih prof. dr. Fr. Ramovša v l. 1947/48, 48/49, ur. B. Pogorelec, P. Merku in M. Sovre. Ljubljana: DZS.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika* I–V (SSKJ), 1970, 1975, 1979, 1985, 1991. Ljubljana: DZS.
- Simeon, Rikard, 1969: *Enciklopedijski rječnik lingvističnih naziva (na 8 jezika)* I–II. Zagreb: Matica hrvatska.
- Švačko, Vanja, 1993: Funkcija i status prijedložnih izraza. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik XIX*, 353–361. Zagreb.
- Toporišič, Jože, 1965–1970: *Slovenski knjižni jezik* I–IV (SKJ). Maribor: Obzorja.
- 1967: Poizkus modernejše obravnave glagolskih kategorij. *Jezik in slovstvo XII*, 119–127. Ljubljana.
- 1973: Sestavljenke in izpeljanke iz predložne/proklitične podstave v knjižni slovenščini. *Slavistična revija XXI/1*, 105–112. Ljubljana.
- 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika* (ESJ). Ljubljana: Cankarjeva založba.
- 1996: Glagolske »sestavljenske« iz zveze glagol + predložna zveza. *Razprave drugega razreda SAZU XV*, 109–123. Ljubljana: SAZU.
- 2000: *Slovenska slovnica* (SS). Četrta, prenovljena in razširjena izdaja. Maribor: Obzorja.
- Vidovič Muha, Ada, 1984: Nova slovenska skladnja J. Toporišiča. *Slavistična revija XXXII/2*, 142–155. Ljubljana.
- 1988: *Slovensko skladijsko besedotvorje ob primerih zloženek* (SSB). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete in Partizanska knjiga.
- 1993: Glagolske sestavljenke – njihova skladijska podstava in vezljivostne lastnosti (Z normativnim slovensko-nemškim vidikom). *Slavistična revija XLI/1*, 161–192. Ljubljana.
- 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje. Govorica slovarja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Vinogradov, Viktor Vladimirovič, 1947: *Russkij jazyk (grammatičeskoe učenie o slove)*. Moskva, Leningrad.
- Žele, Andreja, 2001: *Vezljivost v slovenskem jeziku (s poudarkom na glagolu)*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

O predponsk(oobraziln)ih glagolih v slovenščini

Razvrstitev predpon/predpinskih obrazil z vidika rabe posredno izraža tudi višjo ali nižjo stopnjo univerzalnosti posameznega predpanskega obrazila oz. njegovo zmožnost združevanja prislovnosti, lastnosti, faznosti in vidskosti.

Soodvisnost med predpanskimi obrazilnimi morfemi in predložnimi morfemi pri glagolih se odraža tako, da predpone oz. predpanska obrazila izražajo prislovno določnost/usmerjenost (t. i. determiniranost in modifikacija), predlogi pa izražajo prislovna razmerja, ki natančneje določajo pomensko- in strukturoskladenjsko vlogo glagolov v povedih.

Glede na to, ali predpanska obrazila oz. predpone s podstavno prostorsko-časovno pretvorbno vrednostjo določeno korensko oz. besedotvornopodstavno sestavino glagolske predponsk(oobraziln)e tvorjenke (a) samo poudarijo ali pa

(b) glagolskim besedotvornopodstavnim sestavinam dodajo novo prostorsko-časovno sestavino, ločujemo predpanska obrazila oz. predpone, ki nastale glagolske predponsk(oobraziln)e tvorjenke (a) usmerjajo ali pa (b) preusmerjajo in s tem posledično omogočajo tudi nova/dodatna predložna razmerja; medtem ko se predpanska obrazila oz. predpone z lastnostno ali stopenjsko modifikacijsko (pomensko-podstavno irelevantno) pretvorbno vrednostjo omejujejo samo na lastnostne/stopenjske spremembe glagolskega dejanja/doganja/stanja in da s tem samozadostno zamejujejo in hkrati ne vplivajo na že obstoječa možna predložna razmerja, npr. *obnesti se* 'izkazati se', *unesti se* 'umiriti se' (nasproti npr., *oponesti* 'očitati', *ponesti k/h/proti/po/na/v*, *prenesti na/v/po* 'spraviti k/h/proti/na/v/po'); brez dodane prislovne usmerjenosti ostajajo tudi čistovidske oz. samovidske predpone oz. predpanska obrazila, npr. *približati*, *razdeliti*, *ohladiti – shladiti*, *boljšati – izboljševati/poboljševati* ipd.

Pričakovano je najvišja stopnja (predvsem prostorsko-časovne) soodvisnosti med predpanskimi obrazilnimi morfemi in predložnimi morfemi je pri glagolih telesnega in duševnega stanja, npr. *prebivati na/v/pri*, *prenočevati v/pri*, *preživotariti skozi*, *preživeti na/v/pri/skozi*, *obležati na/za*, pri glagolih premikanja, npr. *povzpeti se na*, *poleteti v*, *preletavati po/na/čez*, in pri glagolih s poudarjeno pomensko sestavino sonahajanja/sopojavljanja/pripadnosti, npr. *podedovati za/od/po*, *pocukati za*, *podariti za*, *počakati z*, *povasovati pri*, *omejiti na* ipd.; prav tako pričakovano pa je najmanjša stopnja soodvisnosti med predpanskimi obrazilnimi morfemi in predložnimi morfemi pri glagolih s poudarjeno pomensko sestavino spremembe lastnosti, npr. *pokriti z*, *pogladiti z*, in pri glagolih sprememb sploh, npr. *povzpeti se na/v*, *povečati se za/v* ipd.

Pri razvrstitvi predpanskih obrazil pri dvo- ali večstopenjskem obraziljenju predponsk(oobraziln)ih tvorjenk se pretvorbno prenaša in tudi jasno odraža pomensko-skladenjska podstavna hierahija med prislovnimi določili/dopolnili in lastnostnimi dopolnili – težišče predponskoobrazilnega pomena se premakne na zadnji skrajnolevi predponskoobrazilni morfem, npr. *sprevreči* : *prevreči*, *doprinesiti* : *prinesti*, *predomisliti se* 'premisлити se' : *domisliti se*, *oprijemati* : *prijemati*, *vpoklicati* : *poklicati*; – *zadnji* skrajnolevi predponskoobrazilni morfem (navadno zaradi vsaj delnega pomenskega prekrivanja) pomensko prevlada in zato v rabi (postopoma) ukinja

obkorenski morfem, npr. *prepogibati* > *pregibati*, *razpodeliti* > *razdeliti*, in obratno, npr. *pridodajati* > *dodajati*, *zaukazati* > *ukazati*; lahko je vzpostavljeno pomensko-besedotvorno razmerje pomensko sicer enakovrednih glagolov, npr. *razpodeliti**(star.) : *razdeliti* : *porazdeliti* ipd.

On Prefixed Verbs in Slovene

The distribution of prefixes/prefixal formatives according to their usage indirectly reflects the higher or lower degree of universality of a particular prefixal formative or its potential to incorporate adverbial, qualitative, phase, and aspectual features.

The interdependence between prefixal morphemes and prepositional morphemes in verbs is reflected in prefixes/prefixal formatives expressing an adverbial definiteness/orientation (the so-called determinacy and modification), and prepositions expressing adverbial relations, which specify the semantic-syntactic and structural role of a verb in the sentence.

Prefixal formatives or prefixes with a spatial-temporal transformational value can be divided into two groups: (a) those that only emphasize and thus direct a particular root- or syntactic-base component of a verbal prefixed derivative, and (b) those that redirect and consequently allow for new/additional prepositional relations, and thus add a new spatial-temporal component to the word-formational components of the verb. Prefixal formatives or prefixes, which have a modifying (semantico-syntactically irrelevant) transformational value of property or degree, on the other hand, are limited only to qualitative/degree changes of the verbal action/occurrence/state, and consequently self-limit and at the same time fail to influence the already existing potential prepositional relations, e.g., *obnesti se* 'izkazati se' ('to prove successful'), *unesti se* 'umiriti se' ('to calm down') (vs. *oponesti* 'očitati' ('to reproach'), *ponesti k/h/proti/po/na/v*, *prenesti na/v/po* 'spraviti k/h/proti/na/v/po' ('to get to/towards/on/in')); aspectual prefixes or prefixal formatives also remain without an additional adverbial orientation, e.g., *približati* ('to get near'), *razdeliti* ('to distribute'), *ohladiti* – *shladiti* ('to cool down'), *boljšati* – *izboljševati/poboljševati* ('to improve'), etc.

In accord with expectations, the highest degree (especially spatial-temporal) of interdependence between prefixal morphemes and prepositional morphemes is found in verbs of physical and mental states, e.g., *prebivati na/v/pri* ('to live on/in/at'), *prenočevati v/pri* ('to spend the night in/at'), *preživotariti skozi* ('to eke out a living through'), *preživeti na/v/pri/skozi* ('to survive on/in/at/through'), *obležati na/za* ('to remain lying in/behind'), in verbs of motion, e.g., *povzpeti se na* ('to ascend'), *poleteti v* ('to fly into'), *podrsovati pri* ('to slide at'), *preiti na* ('to switch to'), *prejadрати na* ('to sail on'), *prejadрати (čez) ocean* ('to sail across the ocean'), *preletavati po/na/čez* ('to fly in/over'), and in verbs with a stressed semantic component of co-originating/co-occurrence/appurtenance, e.g., *podedovati za/od/po* ('to inherit'), *pocukati za* ('to tug at'), *podariti za* ('to give/donate for'), *počakati z* ('to wait with'), *povasovati pri* ('to visit at'), *omejiti na* ('to limit to'), etc. As expected, the lowest degree of interdependence between prefixal morphemes and prepositional morphemes is found

in verbs with a stressed semantic component of change in property, e.g., *pokriti z* ('to cover with'), *pogladiti z* ('to smooth out with'), and in verbs denoting changes in general, e.g., *povzpeti se na/v* ('to ascend (on)to'), *povečati se za/v* ('to increase in'), etc.

In bi- and multi-morphemic complex prefixal formatives the semantic-syntactic base hierarchy is transformed and clearly expressed between adverbial adjuncts and qualitative complements. The shift in the meaning of the prefixal formative to the last far-left prefixal morpheme, e.g., *sprevreči* : *prevreči*, *doprinesti* : *prinesti*, *predomisлити se* 'premisлити se' ('to change one's mind') : *domisliti se*, *oprijemati* : *prijemati*, *vpoklicati* : *poklicati*, – the last far-left prefixal morpheme (usually due to at least partial overlapping) semantically prevails and, as a consequence, the morpheme closer to the root is (gradually) elided, e.g., *prepogibati* > *pregibati*, *razpodeliti* > *razdeliti*, etc. In some verbs the semantic/word-formational relation of otherwise semantically equal verbs has been preserved, e.g., *razpodeliti** (star.) : *razdeliti* : *porazdeliti*, etc.

